

«ДОБРЫЯ ЛЮДЗІ ЎСЕ СПЯЦЬ, А ГЭТЫ ПСІХ ЛАЗІЦЬ НОЧЧУ ПА СКАЛАХ»

Пяць анкет Уладзіміра Караткевіча

26 лістапада. Дзень нараджэння нашага любімага Уладзіміра Сымонавіча Караткевіча... Чалавека, які адкрыў нам новую гістарычную Беларусь — рыцарскую, шляхецкую, інсургенцкую, гераічную... Письменніка, чые кнігі дасюль ўзначальваюць рэйтынгі папулярнасці.

Што больш яскрава дапаможа ўявіць вялікага чалавека, чым ягоныя ўласныя прызнанні? У 13-м томе Збору твораў Уладзіміра Караткевіча ў 25-ці тамах, які цяпер выходзіць у выдавецтве «Мастацкая літаратура», апублікаваныя ягоныя анкеты... Давайце перачытаем іх і даведаемся незвычайныя факты.

1. Знікла аповесць пра Неферціці

Так званая малая аўтабіяграфія («Дарога, якую прайшоў»), захоўваецца ў Беларускай дзяржаўнай архіве-музеі літаратуры і мастацтва ў фондзе Янкі Казека. Яна напісаная 1 снежня 1964 года для кнігі пісьменніцкіх аўтабіяграфій «Пра час і пра сябе», укладальнікам якой быў Казека.

Уладзімір Караткевіч успамінае час, калі ў 1944-м пасля пакутлівых блуканняў, эвакуацыі вярнуўся на Беларусь і давучаўся ў школу.

«Многіх з нас цягнула да вершаў. Столькіх, што мы нават выдалі некалькі нумароў рукапіснага часопіса «Званочак».

Чамусьці вершы былі патрэбныя за многае. А пісаліся ж пры святле гільзы на нямецкіх бланках ці на звароце доўгіх жоўтых канвертаў, таксама нямецкіх. Адавалі перавагу канвертам, з-за добрай паперы».

Караткевіч тады напісаў не менш за дзевяць вершаў, але нікому іх не паказваў. Пакуль не прыйшла новая настаўніца па прозвішчы Грыневіч. Вось неяк так атрымалася, што Валодзя ёй вершы і паказаў...

«Яны і прыгодніцкая аповесць «Загадка Неферціці» былі «надрукаваныя» ў нашым «Званочку». І гэта была адзіная мая «публікацыя» за дзесяць год. Цяпер усё гэта недзе згубілася, і шкадаваць аб гэтым, пэўна, няма чаго».

Караткевіч мо, і не шкадаваў, а вось мы, ягоныя адданыя чытачы, вядома, шкадуем... Знайсці б цяпер той «Званочак», прачытаць аповесць «Загадка Неферціці»!

2. Лічыў сябе Дон Кіхотам і Кала Бруньёнам

Сябар Уладзіміра Караткевіча Юрый Гальперын у 1957-м даслаў яму анкету. Караткевіч працаваў тады настаўнікам у Оршы. Але адказы на пытанні, якія, дарэчы, былі надрукаваныя толькі ў 2015 годзе, уражваюць. Напрыклад, з любімых замежных паэтаў Караткевіч згадвае «Данте, Гейне — странная пара», з драматургаў — Сафокла, з празаікаў — Ралана і Сервантэса, з сучасных — Паўстоўскага і Коласа.

Музыку Караткевіч любіў класічную, «эстрадную, в агульным, на 90 % тэрпелі не могу». Любімыя кампазітары — Бетховен, Чайкоўскі, Мусаргскі, любімыя музычныя творы — «V і IX Бетховена, «Франческа да Риміні» Чайкоўскага». З песень Караткевіч назваў цыкл «Зімі шлях» Шуберта і песні Бетховена. Любімыя артысты — Шаляпін, Святаслаў Рыхтэр, Натан Рахлін. Мастакі — «із беларусов — Ковальскі, Матейко і цыклы Гротера. Из западных — Рембрандт». Архітэктары — «Кажэцца, мог бы палюбіць Ікціна, еслі бы выдзел не толькі па фотграфіям в альбомах. Люблю Бажэнова, но не во всем».

Прадказальны адказ на конт краін, якія больш за ўсё цікавыя, — «Прежде всего и навеки Беларусь». Вось далей троху нечакана: «Потом Индия, Италия, острова южных морей».

Звернем увагу на пытанне пра ўпадабаных літаратурных герояў: «Дон Кихот, Кола Брюньон, все, на кого валяты шпшы и которые побеждают (даже в смерти)».

Безумоўна, гэтак Караткевіч казаў і пра сябе.

3. Ненавідзеў «накапіцельства»

Караткевіч нібы прадбачыў сённяшнюю маскультуру спажывальніцтва з прынцыпам

геданізму — жыць для сябе. 11 снежня 1976 года ў Дубултах — нават пазначыў дакладны час, 21.42 — ён адказаў на пытанні Алега Бембеля пра нацыянальнае і інтэрнацыянальнае... Тут шмат разважанняў пра беларускую гісторыю, культуру і нацыянальны характар, тым больш Караткевіч на той момант падрыхтаваў сваю кнігу «Зямля пад белымі крыламі». На пытанне пра страты, якія панесла чалавецтва падчас Другой сусветнай вайны, акрамя мільёнаў жыццяў і рэчывых каштоўнасцяў, Караткевіч разважае так:

«Што тычыцца душ людскіх, то тут страты ідуць за кошт яшчэ жы-

«Яны прыпаўзлі, яны і адпаўзучы, як чэрві. А чалавек, чалавецтва, культура, мова, нацыя жылі і будуць жыць вечна».

Рудава, які раскапаў гэтую гісторыю. Ён, сучаснік, можа быць балбатун і ўзвейвецер, але, магчыма, толькі ў яго знойдуцца сапраўдныя радкі на час вялікай бяды.

Цярпімасць — вось што галоўнае. Пры мужнасці і адданасці».

4. Цаніў адсутнасць «катурнаў»

Праз дзесяць дзён у тым жа доме творчасці Дубулты, 22 снежня 1976 года, Караткевіч дае «доўгі адказ на тры кароткія пытанні». На жаль, не пазначана, хто менавіта даслаў тыя пытанні. Калі на апошнія два — «Як вы ўяўляеце шчасце?» і «Якія змены адбыліся з вамі за апошні год?», Караткевіч адказвае парай абцякальных сказаў, то на першае — «Якія якасці падабаюцца вам у людзях, што вас акружаюць?», дае развагі на некалькі старонак.

«Нельга жыць без любові або павагі навакольных да цябе. І гэты прынцып, якому столькі ж год, колькі чалавецтва, але якому раней следавалі адзінкі, — цяпер прынцып многіх і многіх тысяч.

Ён вельмі просты: салдат ты або генерал — жыві так, як твае суседзі-салдаты. Спі з імі на пяску ці снезе, прыйдзе такое, — галадай з імі, дзяліся апошням. А калі будзе добра, то і напіся разам з імі. Яны прабачаць, бо і самі не лепшыя. І ніколі не судзі аб сваім салдаце, генерале, паце па тым, як аб ім кажуць.

Ён не мае «камандзірскага голасу», але ён 36 гадзін, самотны, стрымлівае 22 чэрвеня пераправу немцаў цераз Буг (прыклад В. С.

5. Лазіў ноччу па скалах

У 1979 годзе Караткевіч атрымаў ліст ад старшага выкладчыка кафедры беларускай літаратуры БДУ Таццяны Шамякінай з просьбай даць адказы на пытанні невялікай анкеты, каб выкарыстаць для работы са студэнтамі. Письменнік не прамарудзіў, быў, як заўсёды, шчыры і іранічны.

«Ну і рос, як усё. З іхняй бясконцай цікавасцю да ўсіх з'яў і праяў жыцця. З прынцыпам, які і цяпер ува мне не выветрыўся: «Гэта цікава, а значыць, я павінен гэта ведаць» (не датычыцца асабістых сакратаў людзей: гэтым у нас усё грэбавалі), «нехта ўмее — значыць, магу і я».

Нехта плавае, скача ў ваду, ловіць змей дзеля яду, баброў, умее лазіць па скалах — значыць, і я магу. І павінен гэта рабіць добра, бо дрэнна нешта рабіць сорамна».

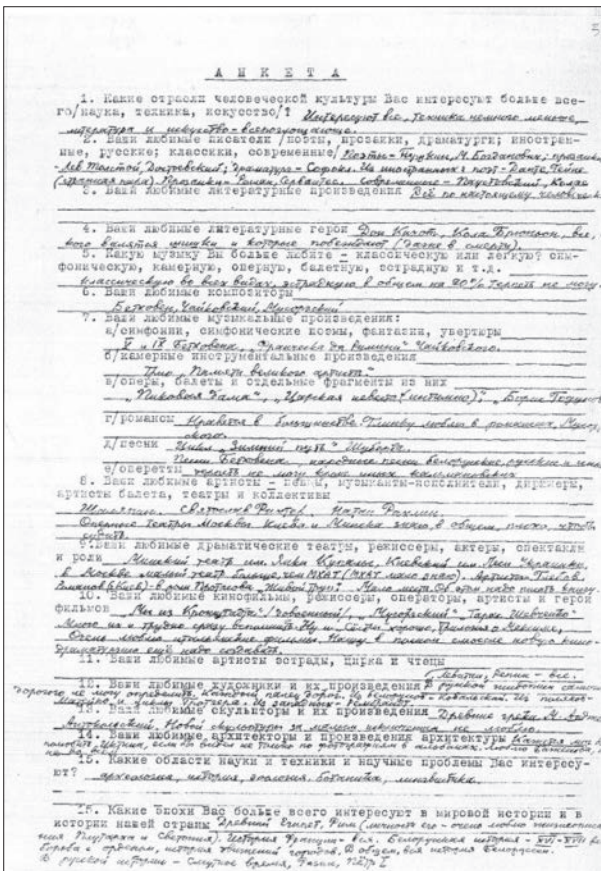
У наступных адказах Караткевіч пацвярджае гэты прынцып.

«І на маім шляху егеры, змяяловы, чабаны, начлег на Марыяцкай вежы ў Кракаве, скалалазы, ганчары, свяшчэннікі, народныя майстры скрыпак, следчыя і г. д.

...Сцэна ў катэбельскай міліцыі. Пагранічнікі затрымалі. Маёр: «Каго затрымалі? Мы яго шмат год ведаем. Добрыя людзі ўсе спяць, а гэты псіх лазіць ноччу па скалах». Мне гэтыя словы — самая дарагая ўзнагарода».

І каб зрабіць падарунак пісьменніку ў дзень яго нараджэння — перачытайце ягоныя творы.

Людміла РУБЛЕЎСКАЯ.

Каб помнілі

Сёння дзевяць дзён, як не стала Леаніда Іванавіча Лявонава, ганаровага грамадзяніна Маларыцкага раёна, які амаль паўстагоддзя кіраваў гаспадаркай, вывёў яе ў калгасы-мільянеры, пабудоваў на той час фактычна вёску будучыні.

СТАРШЫНЯ КАЛГАСА

Пайшоў з жыцця вядомы на Брэстчыне аграрый Леанід Лявонаў

За гады работы не раз даводзілася бываць у Хаціславе. І заўсёды знаходзіўся чалавек, што раіў абавязкова напісаць пра іх былога старшыню, які на заслужаным адпачынку так і застаўся жыць у вёсцы. Пра яго адклікаліся з нязменнай павагай. Напісаць давялося толькі ў студзені з нагоды 90-гадовага юбілею Леаніда Іванавіча («Звязда» за 21 студзеня 2021 г. — Аўт.).

Яго жыццё, напэўна, вартае кнігі альбо кінаэпапеі пра пасляваеннае калгаснае будаўніцтва. Не проста малады, зусім юны выпускнік сельгастэхнікума прыехаў у 1953-м годзе кіраваць гаспадаркай, якую складалі бедныя, гаротныя жыхары вёска,

у пачатку аб'яднання налічвалася ўсяго 20 кароў. А дабірацца сюды можна было толькі сцяжынамі між лясоў і балот. Не было дарог, тэхнікі, вытворчых памяшканняў — не было нічога, што сёння складае калектыўную гаспадарку. І літаральна праз некалькі гадоў усё гэта стала з'яўляцца. Сваімі сіламі праводзілі меліярацыю на балотах — абкопвалі ўручную рыдлёўкамі ўчасткі, стоячы па калена ў вадзе. Малады старшыня працаваў разам з усімі. Паслухаўшы парады сталых людзей, ён садзіў лес, каб стрымаць пясчаныя буры, якія літаральна не давалі жыць людзям. Так адваёўвалі найлепшыя кавалкі зямлі ў пры-

роды. Галоўнае, што вяскоўцы яму паверылі, падтрымалі.

Паступова ўсё стала наладжвацца, з'явіліся тэхніка, кадры, дарогі. А з гадамі калгас «Заветы Леніна» паставіў рэкорды ўраджайнасці, надояў, прываг. Работнікі штогод атрымлівалі ордэны і медалі, у гаспадарку ехалі па вопыт з усяго Савецкага Саюза. Але галоўным дасягненнем гаспадаркі стаў добрабыт калгаснікаў: будавалі добраўпарадкаванае жыллё, інфраструктуру. Першы ў раёне Хаціслаў (цэнтральная сядзіба) перажыў газіфікацыю. У тым ліку і дзякуючы таму, што Леанід Лявонаў быў абраны ў Вярхоўны Савет БССР. Разам з кале-

гамі-аднадумцамі яны ўтрымалі гаспадарку ў цяжкія 1990-я. А ў 2001-м, калі Леанід Іванавіч споўнілася 70 гадоў, ён сам напісаў заяву. Лічыў, што заўсёды важна своечасова сыходзіць, саступаць месца маладым, а не чакаць, пакуль папрасяць.

Калі адзначалі юбілей, многія адгукнуліся добрым словам, згадалі яго заслугі, інтэлігентны стыль кіраўніцтва. Як і цяпер, калі прыйшлі правесці калегу, настаўніка, старшыню, успаміналі яго асаблівую сціпласць: гэты чалавек ніколі не гнаўся за ўзнагародамі і званнямі, але заўсёды разумёў і шанаваў навакольных.

Святлана ЯСКЕВІЧ.